ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Πελοπόννησος και Δυτική Ελλάδα: Συνθέτοντας τοπικά σημεία υπεροχής σε πυλώνες ανάπτυξης

ΔΡΟΜΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
από την Εθνική Τράπεζα

Μάιος 2023

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Σύνοψη

- ✓ Με συνεισφορά της τάξης του 10% στο επιχειρηματικό ΑΕΠ της Ελλάδας, η περιοχή Πελοποννήσου και Δυτικής Ελλάδας παρουσιάζει μια μέση εικόνα σε όρους κατά κεφαλήν εισοδήματος, ωστόσο η πορεία της κατά την τελευταία 20ετια φανερώνει σημάδια δυσκολίας να ακολουθήσει πλήρως την ανοδική τάση της χώρας.

- ✓ Η εικόνα αυτή μοιάζει ασύμβατη με την ιστορική εξέλιξη της περιοχής, η οποία αποτελεί μικρογραφία της ελληνικής γης και του ελληνικού πολιτισμού, έχοντας λειτουργήσει πολλάκις σαν προπύργιο ανάπτυξης και εξωστρέφειας για την Ελλάδα. Ειδικότερα, συνδυάζοντας (i) εύφορη γη και (ii) ευνοϊκή γεωγραφική θέση, η περιοχή αυτή καταφέρνει να παράγει σταθερά (iii) πολιτισμό και (iv) καινοτομία. Αυτά τα χαρακτηριστικά συνδυαστικά, σαν κομμάτια ενός παζλ, έφεραν τη περιοχή στο επίκεντρο των εξελίξεων της αρχαίας αλλά και της νεότερης ιστορίας. Το ερώτημα είναι αν αυτό το μοτίβο μπορεί να αναπαραχθεί ξανά στο σημερινό οικονομικό γίγνεσθαι, με τους 4 πυλώνες μεσοπρόθεσμης ανάπτυξης να προσδίδουν στην περιοχή δυναμική επανεκκίνηση με έμφαση στον εξωστρεφή της χαρακτήρα. Ειδικότερα:
  - ✓ *Η εύφορη γη μπορεί να λειτουργήσει ως εξαγωγική βάση τροφίμων*: Με τον πρωτογενή τομέα να έχει πρωταγωνιστικό ρόλο για την περιοχή (1/3 της παραγωγικής δραστηριότητας) η οποία καλύπτει 35-40% της εγχώριας παραγωγής, περαιτέρω ευκαιρίες για εξαγωγές υψηλής προστιθέμενης αξίας έγκεινται στην άμβλυνση διαρθρωτικών αδυναμιών του εγχώριου αγροδιατροφικού τομέα (εκπαίδευση, εμπορική αξιοποίηση συνεταιρισμών, τυποποίηση, branding, R&D).
  - ✓ *Η αξιοποίηση της γεωγραφικής θέσης απαιτεί υποδομές*: Η συγκυρία που διανύουμε είναι καίρια για τις υποδομές, καθώς η υψηλή διαθεσιμότητα ευρωπαϊκών πόρων αποτελεί μοναδική ευκαιρία για να καλυφθεί σημαντικό μέρος του κενού υποδομών που δημιουργήθηκε στα χρόνια της κρίσης. Πέρα από τις βασικές υποδομές (άρδευση, διαχείριση απορριμμάτων κτλ), οι σχεδιαζόμενες επενδύσεις σε μεταφορές εκτιμάται ότι θα έχουν το υψηλότερο όφελος στην ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, ενώ πράσινη ενέργεια και ευρυζωνικότητα θα έχουν επίσης θετικές αποδόσεις.
  - ✓ *Ο πολιτισμός του παρελθόντος μπορεί να λειτουργήσει ως μαγνήτης εναλλακτικού τουρισμού*: Σε αντίθεση με την πρωταγωνιστική θέση στην πρωτογενή παραγωγή, ο τουριστικός τομέας της περιοχής εμφανίζει σχετική υστέρηση και χαμηλή εξωστρέφεια (μόλις το 3% των διανυκτερεύσεων εξωτερικού). Η πολιτιστική κληρονομιά και τα φυσικά χαρακτηριστικά της περιοχής συνθέτουν ένα μωσαϊκό που μπορεί να αποτελέσει την βάση εναλλακτικών μορφών τουρισμού (πολιτιστικός, ναυτικός, αθλητικός), επιτρέποντας επέκταση της τουριστικής περιόδου και αυξημένη δαπάνη.
  - ✓ *Η εμπορική αξιοποίηση της καινοτομίας αποτελεί το στοίχημα του σήμερα*: Σε αντιστοιχία με την ιστορική της πορεία, η περιοχή συνεχίζει να παράγει πρωτογενή καινοτομία, με την Πάτρα να αποτελεί τον πυρήνα της ερευνητικής δραστηριότητας. Βασική ευκαιρία για την περιοχή είναι η επιχειρηματική αξιοποίηση της της υψηλής πρωτογενούς καινοτομίας.

- ✓ Καθένας από τους 4 παραπάνω πυλώνες μπορεί να δώσει αναπτυξιακή ώθηση στην περιοχή Πελοποννήσου και Δυτικής Ελλάδας, ενώ η παράλληλη ανάδειξή τους μπορεί να προσφέρει σημαντικές συνέργειες. Με τη σειρά της αυτή η βάση ανάπτυξης των 4 κλάδων αναμένεται να απελευθερώσει δευτερογενείς επιδράσεις σε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων στηρίζοντας συνολικά την οικονομία.

- ✓ Απαραίτητα στοιχεία συνοχής που θα ενώσουν τα κομμάτια του παζλ αποτελούν οι επενδύσεις (επιχειρηματικές και υποδομών) και η διάθεση για συνεργασία (μεταξύ των επιχειρήσεων, του ακαδημαϊκού χώρου και της Πολιτείας). Με τα στοιχεία αυτά να παρουσιάζουν φανερά σημάδια αφύπνισης στη χώρα μας και εμφατικά στην εν λόγω περιοχή, υπάρχουν τα εχέγγυα ώστε η Πελοπόννησος και η Δυτική Ελλάδα να αξιοποιήσουν τα φυσικά συγκριτικά τους πλεονεκτήματα και να ξεκινήσουν μία νέα τροχιά δυναμικής ανάπτυξης, δημιουργίας και εξωστρέφειας.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Η ταυτότητα της περιφέρειας

Μερίδια στην Ελλάδα	Ανατολική* περιοχή	Δυτική* περιοχή
ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ		
Εργαζόμενοι	5,5%	5,6%
Πληθυσμός	5,3%	6,1%
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ		
ΑΕΠ (επιχειρηματικό)**	4,5%	4,8%
Επενδύσεις (επιχειρηματικές)**	5,5%	5,1%
Έκταση	11,8%	8,6%
Καλλιεργήσιμη γη	9,4%	7,8%
R&D δημόσιες δαπάνες	2,2%	7,0%
R&D ιδιωτικές δαπάνες	2,7%	2,2%
Εξαγωγές σύνολο	3,2%	2,6%
Εξαγωγές τροφίμων	7,7%	8,0%
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ		
Γεωργική παραγωγή	12,9%	12,1%
Κτηνοτροφική παραγωγή	7,6%	7,4%
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ		
Κλίνες ξενοδοχείων (σύνολο)	4,5%	2,2%
Κλίνες ξενοδοχείων (4&5 αστέρια)	3,6%	1,8%
Αφίξεις εξωτερικού (ξενοδοχεία)	2,4%	1,2%
Διανυκτερεύσεις εξωτερικού (ξενοδοχεία)	1,7%	1,0%
Κρουαζιέρα (επιβάτες)	1,1%	5,7%
Αφίξεις σε λιμάνια (συνολικοί επιβάτες)	1,6%	5,6%
Αφίξεις εξωτερικού σε αεροδρόμια	0,7%	1,8%
Επισκέψεις σε μουσεία	1,7%	3,0%
Επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους	14,4%	3,8%

Όλα τα στοιχεία του πίνακα αφορούν την τελευταία διαθέσιμη πληροφόρηση

** Για τους σκοπούς της ανάλυσης εξετάζουμε από κοινού τους νομούς Πελοποννήσου και Αιτωλοακαρνανίας, διαχωρίζοντας όπου κρίνεται απαραίτητο βάσει διοικητικών περιφερειών σε **Ανατολική περιοχή** (διοικητική περιφέρεια Πελοποννήσου: Νομοί Αργολίδας, Αρκαδίας, Κορινθίας, Λακωνίας και Μεσσηνίας) και **Δυτική περιοχή** (διοικητική περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας: Νομοί Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας και Ηλείας).*

*** Από τον επιχειρηματικό τομέα εξαιρούνται η ενέργεια, ο χρηματοοικονομικός και δημόσιος τομέας*

Σύνθεση επιχειρηματικού τομέα περιοχής

** εκτός δημόσιου τομέα και ενέργειας*

*** Δυτική: Αιτωλοακαρνανία, Αχαΐα, Ηλεία*
Ανατολική: Αργολίδα, Αρκαδία, Κορινθία, Λακωνία, Μεσσηνία

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ, Eurostat, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

** Μέσος όρος περιφερειών εκτός Αττικής*

Εστιάζοντας το φακό μας στην Πελοπόννησο και τη Δυτική Ελλάδα

- ✓ Η ευρύτερη περιοχή Πελοποννήσου και Δυτικής Ελλάδας* έχει υψηλή συνεισφορά στην εγχώρια οικονομία, της τάξης του 10% σε όρους επιχειρηματικής προστιθέμενης αξίας (καθώς και σε όρους πληθυσμού) – μοιρασμένο σχεδόν εξίσου μεταξύ Ανατολικής και Δυτικής περιοχής*.
- ✓ Σε κλαδικό επίπεδο, η οικονομία της περιοχής στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στον αγροδιατροφικό τομέα (πρωτογενής παραγωγή και βιομηχανία τροφίμων-ποτών), ο οποίος καλύπτει περίπου 1/3 της επιχειρηματικής προστιθέμενης αξίας της περιοχής, έναντι 13% στη λοιπή Ελλάδα. Από την άλλη πλευρά, σχετική υστέρηση εντοπίζεται σε λοιπές βιομηχανικές δραστηριότητες και υπηρεσίες (μεταξύ των οποίων και ο τουρισμός) – κυρίως για τη Δυτική περιοχή.
- ✓ Το ελαφρώς πτωτικό μερίδιο της περιοχής στο επιχειρηματικό ΑΕΠ την τελευταία εικοσαετία (9,3% το 2021, από 10,2% το 2001) υποδηλώνει ότι δυσκολεύεται να ακολουθήσει τη δυναμική της χώρας, κάτι που δε συνάδει με την ιστορική της πορεία.

** Για τους σκοπούς της ανάλυσης εξετάζουμε από κοινού τους νομούς Πελοποννήσου και Αιτωλοακαρνανίας, διαχωρίζοντας όπου κρίνεται απαραίτητο βάσει διοικητικών περιφερειών σε **Ανατολική περιοχή** (διοικητική περιφέρεια Πελοποννήσου: Νομοί Αργολίδας, Αρκαδίας, Κορινθίας, Λακωνίας και Μεσσηνίας) και **Δυτική περιοχή** (διοικητική περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας: Νομοί Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας και Ηλείας).*

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Σημεία υπεροχής που ξεχωρίζουν σταθερά στο χρόνο, προσδιορίζοντας την «Ελλάδα»

- ✓ Συνδυάζοντας i) εύφορη γη και ii) ευνοϊκή γεωγραφική θέση, η ευρύτερη περιοχή ήταν πάντα στην καρδιά της Ελλάδας, παράγοντας iii) πολιτισμό και iv) καινοτομία. Με κεντρικό άξονα αυτά τα 4 βασικά χαρακτηριστικά, η περιοχή κατάφερε να ξεχωρίσει ως σημείο εκκίνησης σε διάφορα σημεία στο χρόνο, δίνοντας στον όρο «Ελλάδα» παγκόσμια εμβέλεια.. Από κοιτίδα του πρώτου πολιτισμού σε ελλαδικό έδαφος (μυκηναϊκός), μέχρι τον τόπο γέννησης των Ολυμπιακών Αγώνων, και μέχρι το σημείο εκκίνησης του σύγχρονου ελληνικού κράτους (επανάσταση 1821), η περιοχή αυτή συνεχώς αποδεικνύει ότι διάθετει διαχρονικά συγκριτικά πλεονεκτήματα που της επιτρέπουν να ξεχωρίζει σε διαφορετικές ιστορικές συγκυρίες.
- ✓ Λειτουργώντας ως κομμάτια ενός παζλ, τα ίδια βασικά χαρακτηριστικά μπορούν να συνδυαστούν και πάλι, προσαρμοσμένα στις απαιτήσεις της τρέχουσας συγκυρίας, και να λειτουργήσουν ως πυλώνες μεσοπρόθεσμης ανάπτυξης, προσδίδοντας στην περιοχή τη δυναμική που της αρμόζει – με έμφαση στον εξωστρεφή της χαρακτήρα. Ειδικότερα:
  - Το δυνατό χαρτί της εύφορης γης μπορεί να αξιοποιηθεί για την ανάπτυξης του κλάδου τροφίμων
  - Η αφθονία πολιτιστικών σημείων ενδιαφέροντος αποτελεί ευκαιρία για την ανάπτυξη εναλλακτικού τουρισμού
  - Για την αξιοποίηση της γεωγραφικής θέσης κρίσιμες είναι οι επενδύσεις υποδομών
  - Καταλυτικός είναι ο ρόλος της ανάπτυξης καινοτομίας μέσω της τεχνολογίας.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ

Μερίδιο ελληνικών τροφίμων στην Ευρώπη
% ευρωπαϊκών εξαγωγών τροφίμων

*Τρόφιμα & ποτά,, καπνός

ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ

Η επίδοση της Ελλάδας στη Μεσόγειο
Βαθμολογία στα 100 (μ.ο. Μεσογείου)

+€35 δις περιθώριο ανάπτυξης
(1/3 απόκλισης ως το 2026)

ΤΡΟΦΙΜΑ

Πηγές: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ, ΔΝΤ, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

ΤΡΟΦΙΜΑ: Ανοδικά μερίδια στις διεθνείς αγορές αλλά και ανάγκη διαρθρωτικών αλλαγών …

- ✓ Ξεκινώντας από τον πρώτο πυλώνα ανάπτυξης για την περιοχή, υπογραμμίζεται ότι τα τρόφιμα αποτελούν βασικό εξαγωγικό προϊόν για τη χώρα (καλύπτοντας το ¼ των ελληνικών εξαγωγών αγαθών). Την τελευταία 20ετία, ο εγχώριος κλάδος κατάφερε να ενισχύσει το μερίδιό του στις ευρωπαϊκές εξαγωγές (σε 1,5% το 2022, από 1,4% το 2002), αποδεικνύοντας ότι υπάρχει ισχυρή διεθνής ζήτηση για ελληνικά τρόφιμα.

- ✓ Ωστόσο, οι αυξημένες εξαγωγές της τελευταίας 20ετίας (σχεδόν τριπλασιάστηκαν) σε μεγάλο βαθμό υποκατέστησαν την πτωτική – λόγω οικονομικής κρίσης – εγχώρια ζήτηση στο αντίστοιχο διάστημα, ενώ η αγροτική παραγωγή σημείωσε χαμηλή ανάπτυξη (+15% στο αντίστοιχο διάστημα, έναντι 35% στην Ευρώπη). Συνεπώς, η μεσοπρόθεσμη προοπτική του κλάδου περνά μέσα από την ενίσχυση της παραγωγικής βάσης και ειδικότερα μέσω διαρθρωτικών αλλαγών σε κρίσιμους τομείς που προσδίδουν προστιθέμενη αξία (π.χ. τυποποίηση, branding, R&D, αξιοποίηση συνεταιρισμών για οικονομίες κλίμακας) όπου η Ελλάδα σημειώνει υστέρηση 40-90% έναντι άλλων μεσογειακών χωρών. Βάσει οικονομετρικών υποδειγμάτων της ΕΤΕ, η σύγκλιση στο μεσογειακό μέσο όρο θα μπορούσε να αυξήσει τις πωλήσεις της ελληνικής αγροδιατροφής κατά €35 δις, με το 1/3 της απόκλισης να θεωρείται εφικτό έως το 2026.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Μερίδιο αγροτικού τομέα Πελοποννήσου και Δυτικής Ελλάδας στη χώρα

* μ.ο. περιόδων για αντιστάθμιση υψηλής μεταβλητότητας

Πηγές: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ, Comtrade, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ

✓ **Ελαιόλαδο**

40% των ελληνικών εξαγωγών
1η εξαγωγική περιοχή

✓ **Φρούτα και λαχανικά**

23% των ελληνικών εξαγωγών
2η εξαγωγική περιοχή

✓ **Ιχθυοκαλλιέργειες**

33% της παραγωγικής δυναμικότητας
1η παραγωγική περιφέρεια

Τυποποιημένο ελαιόλαδο

% εξαγωγών

Υπεραξία €1,3/κιλό

Branding φρούτων

Τιμή εξαγωγών* / κιλό

Διπλάσια τιμή

* μήλα, μανταρίνια

ΤΡΟΦΙΜΑ

… με σημαντικά οφέλη για την περιοχή από την αποτελεσματική προώθηση παραδοσιακών προϊόντων

- ✓ Η περιοχή Πελοποννήσου και Δυτικής Ελλάδας αποτελεί σημαντικό τροφοδότη της χώρας, καλύπτοντας το 35-40% της εγχώριας παραγωγής, ενώ έχει υψηλές επιδόσεις σε ένα μεγάλο εύρος καλλιεργειών και κτηνοτροφίας, επιβεβαιώνοντας την υψηλή ευφορία του εδάφους της.
- ✓ Κυρίαρχο ρόλο στην τοπική παραγωγή έχουν παραδοσιακά ελληνικά προϊόντα. Συγκεκριμένα, i) στο ελαιόλαδο η περιοχή καλύπτει το 40% των ελληνικών εξαγωγών), ii) σε φρούτα και λαχανικά καλύπτει το 23% των ελληνικών εξαγωγών (με κορυφαία τα εσπεριδοειδή, πεπονοειδή και πατάτες) ενώ iii) συγκεντρώνει το 1/3 της παραγωγικής δυναμικότητας της ελληνικής ιχθυοκαλλιέργειας.
- ✓ Δεδομένου αυτού του προσανατολισμού, ενδεικτικό του οφέλους διαρθρωτικών αλλαγών είναι ότι η αυξημένη τυποποίηση στο ελαιόλαδο (μόλις 30% των εξαγωγών έναντι 68% στην Ισπανία και σχεδόν 100% στην Ιταλία) μπορεί να προσφέρει υπεραξία της τάξης των €1,3/κιλό, ενώ στα φρούτα υπάρχει δυνατότητα διπλασιασμού τιμής εξαγωγών μέσω αποτελεσματικού branding (ακολουθώντας το παράδειγμα χωρών με αντίστοιχα χαρακτηριστικά όπως η Χιλή).

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ

* Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Κροατία

ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Πηγές: Eurostat, Deloitte, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: Με κερδισμένο το στοίχημα της πανδημίας, επόμενος στόχος είναι η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος...

- ✓ Περνώντας στον δεύτερο αναπτυξιακό πυλώνα, ο ελληνικός τουρισμός δείχνει τα τελευταία χρόνια μια ισχυρή δυναμική, καθώς η έντονη ανάπτυξη της περιόδου 2013-2019 (+12% ετησίως σε τουριστικές αφίξεις, διπλάσια από τον παγκόσμιο μέσο όρο) ακολουθήθηκε από γρήγορη ανάκαμψη από την πανδημία (έχοντας σχεδόν αναπληρώσει τις επιδόσεις του 2019, ταχύτερα από ανταγωνιστικές χώρες μεσογείου). Η δυναμική αυτή αντικατοπτρίστηκε σε συνεχή αύξηση μεριδίων στη Μεσόγειο, καλύπτοντας 19% των διανυκτερεύσεων εξωτερικού το 2022, από 18% το 2019 και 14% το 2013, ενώ θετικές είναι και οι ενδείξεις για τη σχετική θέση της χώρας την επόμενη δεκαετία.

- ✓ Ακόμα υψηλότερη κρίνεται η προοπτική από τη στροφή σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού – πέρα από το μοντέλο «Ήλιος & Θάλασσα» στο οποίο στηρίχθηκε σε μεγάλο βαθμό η τουριστική ανάπτυξη της χώρας ως τώρα. Ενδεικτικά, η περαιτέρω προώθηση πολιτιστικού ή ναυτικού τουρισμού (με την Ελλάδα να είναι προικισμένη με σχετικά χαρακτηριστικά) θα μπορούσε να συνεισφέρει σημαντικά τόσο στην επέκταση της τουριστικής περιόδου, όσο και στην προσέλκυση τουριστών υψηλότερου εισοδήματος (25-80% υψηλότερη ημερήσια δαπάνη συγκριτικά με το μοντέλο Ήλιος & Θάλασσα βάσει διεθνών ερευνών).

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Μερίδιο Πελοποννήσου και Δυτικής Ελλάδας στον ελληνικό τουρισμό

% στο σύνολο Ελλάδας

- ✓ *Χαμηλό μερίδιο σε κλίνες 4-5 αστέρων*
- ✓ *Υστέρηση δαπάνης 25%*

Πηγές: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ, INSETE, Τράπεζα της Ελλάδος, UNESCO, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, Έρευνα ΕΤΕ σε ΜμΕ, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ

** ανά 1,000 κλίνες*
*** ανά έκταση (1,000 km2)*
**** τουρίστες εξωτερικού ανά ημέρα ανά km2 στο διάστημα Ιουλ.-Αυγ (Ελλάδα = 100%).*

Διαδρομή 1: Αρχαία Ελλάδα / Οινοτουρισμός / Αθλητικός
Ναύπακτος - Μυκήνες – Νεμέα –Επίδαυρος - Σπάρτη – Μυστράς - Ολυμπία

Διαδρομή 2: Νεοελληνική Ιστορία / Ελαιοτουρισμός / Φύση
Μεσολόγγι - Ναύπλιο – Αγία Λαύρα - Τρίπολη – Μάνη – Μονεμβασιά – Καλαμάτα

****Ναυτικός τουρισμός***

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

… με την περιοχή να έχει τα εχέγγυα να αναβαθμιστεί ως τουριστικός προορισμός

- ✓ Σε αντίθεση με την αγροδιατροφή, ο τουριστικός τομέας παρουσιάζει (i) σχετική υστέρηση συγκριτικά με τα φυσικά χαρακτηριστικά της περιοχής (καλύπτοντας το 7% των ξενοδοχειακών κλινών χώρας), και (ii) χαμηλή εξωστρέφεια (καλύπτοντας μόλις το 3% στον τουρισμό εξωτερικού). Η πολιτιστική κληρονομιά (με 5 από τα 18 μνημεία UNESCO της Ελλάδας) και τα φυσικά χαρακτηριστικά της περιοχής (γαλάζιες σημαίες, κοντινά νησιά, φύση) συνθέτουν ένα μωσαϊκό που μπορεί να αποτελέσει την βάση εναλλακτικών μορφών τουρισμού (όπως πολιτιστικός, ναυτικός, οινοτουρισμός, αθλητικός), με οφέλη σε όρους επέκτασης τουριστικής περιόδου και αυξημένης δαπάνης (με την περιοχή να υστερεί κατά 25% έναντι του ελληνικού μέσου όρου).

- ✓ Στρατηγικά πλεονεκτήματα για την περιοχή σε αυτή την προσπάθεια είναι η απουσία κορεσμού (σε συνδυασμό με χαμηλή εξάρτηση από πρακτορεία και μαζικό τουρισμό) και η ευκαιρία να τοποθετηθεί στη διεθνή τουριστική αγορά με διαφοροποιημένο τουριστικό μοντέλο που θα βασίζεται στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Επιπλέον ο ισχυρός τουρισμός δύναται να ενισχύσει τον πρώτο πυλώνα (της αγροτοπαραγωγής) μέσω της προώθησης τοπικών προϊόντων σε ξενοδοχεία και επιχειρήσεις εστίασης.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Πηγές: European Commission, Eurostat, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

ΥΠΟΔΟΜΕΣ

ΥΠΟΔΟΜΕΣ: Η μεγάλη ευκαιρία της Ελλάδας να κλείσει το κενό υποδομών της …

- ✓ Ως τρίτος πυλώνας ανάπτυξης, η ενίσχυση υποδομών αποτελεί σημαντική πρόκληση για την Ελλάδα, καθώς καλείται να ανακτήσει το χαμένο έδαφος από την περίοδο της οικονομικής κρίσης, κατά την οποία δημιουργήθηκε ένα επενδυτικό κενό με την Ευρώπη της τάξης των €32 δις (ετήσιες επενδύσεις της τάξης του 4,8% του ΑΕΠ, έναντι 6,4% προ κρίσης – ποσοστό συγκρίσιμο με την Ευρώπη).
- ✓ Θετικά προσμετράται στην τρέχουσα συγκυρία, η διαθεσιμότητα σημαντικών ενισχύσεων για επενδύσεις μέσω τακτικών και έκτακτων πόρων της Ε.Ε., συνολικού ύψους της τάξης των €80 δις για την επόμενη τετραετία. Με σχεδόν το ½ αυτών να αποτελεί έκτακτους πόρους (Ταμείο Ανάκαμψης και REPowerEU), η συγκυρία κρίνεται ως μοναδική ευκαιρία. Καθώς εκτιμάται ότι σχεδόν 1/3 των ενισχύσεων θα κατευθυνθεί σε επενδύσεις υποδομών (μεταφορές, ενέργεια, ψηφιακή μετάβαση), η αντιμετώπιση της άνω υστέρησης τίθεται σε στέρεες βάσεις.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Επενδύσεις υποδομών*

εκατ. ευρώ ανά km2 (τελευταία 20ετία)

** από κλάδους υποδομών (ενέργεια, κατασκευές, μεταφορές, πληροφορική, δημόσιος τομέας)*
*** εκτός Αττικής*

Πηγές: Eurostat, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

ΣΧΕΔΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΥΠΟΔΟΜΩΝ

ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

-Αρδευτικό δίκτυο και φράγματα
-Διαχείριση λυμάτων
-Αντιπλημμυρικά και αντιπυρικά έργα

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Θαλάσσιες

-Πάτρα: ΝΔ πύλη προς ΕΕ
-Κρουαζιέρα
-Δίκτυο μαρίνων (mega-yachts)
-Δίκτυο υδατοδρομίων

Χερσαίες

-Μπλε διάδρομος (Ιταλία-Καλαμάτα)
-Πάτρα – Πύργος
-Κόρινθος-Άργος-Ναύπλιο
-Βελτίωση επαρχιακού δικτύου
-Σιδηρόδρομος (Πάτρα-Αθήνα)

Αεροπορικές

-Αναβάθμιση Καλαμάτας, Σπάρτης
-Άκτιο και Άραξος
-Δίκτυο μικρών αεροδρομίων

ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Διασυνδέσεις

-Ανατολικός – Δυτικός διάδρομος

Παραγωγή ΑΠΕ

- Υδροηλεκτρικά (Δυτική)
- Αιολικά (Ανατολική)
- ΦΒ - αγρότες
- Μεγαλόπολη: Σχέδιο Δίκαιης Μετάβασης

Αποθήκευση ΑΠΕ

-Αντλησιοταμίευση στην Αμφιλοχία

ΨΗΦΙΑΚΑ

-Ανάπτυξη Ευρυζωνικών υποδομών σε Αγροτικές περιοχές

-Δίκτυα 5G κατά μήκος αυτοκινητόδρομων

ΥΠΟΔΟΜΕΣ

... με την περιοχή να επιδεικνύει κινητικότητα σε όλους τους καίριους τομείς

- ✓ Η περιοχή της Πελοποννήσου και Δυτικής Ελλάδας, σημειώνοντας μικρή υστέρηση (της τάξης του 10%) έναντι της λοιπής Ελλάδας σε ένταση επενδύσεων υποδομών (ανά έκταση) την τελευταία 20ετία, φαίνεται να συμμετέχει σε αυτή την προσπάθεια, δείχνοντας κινητικότητα σε όλες τις κύριες κατηγορίες επενδύσεων, δημιουργώντας συνέργειες με ένα μεγάλο εύρος δραστηριοτήτων. Πέρα από τις βασικές υποδομές (άρδευση, διαχείριση απορριμμάτων κτλ), οι σχεδιαζόμενες επενδύσεις σε μεταφορές (λιμάνια, μαρίνες, αυτοκινητόδρομοι, σιδηροδρομικές συνδέσεις) εκτιμάται ότι θα έχουν την υψηλότερη ευεργετική επίδραση στην ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, ενώ πράσινη ενέργεια (και αποθήκευση αυτής) και ευρυζωνικότητα θα έχουν επίσης θετικές αποδόσεις.

- ✓ Άξιο μνείας είναι το γεγονός ότι οι επιχειρηματίες της περιοχής εμφανίζονται συνειδητοποιημένοι για τη σημασία των υποδομών. Συγκεκριμένα, βάσει ερευνών της ΕΤΕ*, ποσοστό της τάξης του 40% θεωρεί ότι έχει ωφεληθεί σημαντικά από τις επενδύσεις υποδομών των τελευταίων ετών (έναντι ποσοστού της τάξης του 30% για τη λοιπή χώρα).

**Εξαμηνιαία έρευνα συγκυρίας ΕΤΕ για ΜμΕ*

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ: Σταδιακή αλλά σταθερή σύγκλιση της Ελλάδας στις ευρωπαϊκές επιδόσεις...

- ✓ Περνώντας στον τέταρτο και τελευταίο πυλώνα ανάπτυξης – αυτόν της τεχνολογίας – σε εθνικό επίπεδο διαπιστώνεται σταδιακή πορεία άμβλυνσης του τεχνολογικού κενού με την Ευρώπη, με τις ιδιωτικές δαπάνες R&D να διπλασιάζονται την τελευταία εικοσαετία (σε 0,8% του ΑΕΠ το 2022, από 0,4% το 2002), παραμένοντας ωστόσο σχεδόν στο ½ του ευρωπαϊκού μέσου όρου (ενώ σε δημόσιες δαπάνες είναι ήδη σε ευρωπαϊκά επίπεδα).
- ✓ Το παραπάνω επιβεβαιώνεται και από τη σταδιακή ενίσχυση της συνεισφοράς των προϊόντων υψηλής τεχνολογίας στις εξαγωγές, η οποία ήταν της τάξης του 23% το 2022, από 20% το 2022 (και 49% κατά μέσο όρο στην Ευρώπη).

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Ιδιωτικές δαπάνες R&D

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑ

Πολυτεχνική σχολή Πανεπιστημίου Πατρών

- ✓ *3η σε research*
- ✓ 2η σε διεθνείς φοιτητές

- Μονάδες παραγωγής φαρμάκων και πρώτων υλών
- Γραφεία μεγάλων συμβουλευτικών στην Πάτρα
- Επιστημονικό Πάρκο Πατρών (αναβάθμιση σε Ζώνη Καινοτομίας)
- Πάρκο βιοτεχνολογίας στην Κόρινθο
- Κέντρο Αριστείας Google στην Πάτρα

Πηγές: Eurostat, Times Higher Education (World University Rankings), Εκτιμήσεις ΕΤΕ

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

... με την ευκαιρία για την περιοχή να έγκειται στην επιχειρηματική αξιοποίηση της υψηλής πρωτογενούς καινοτομίας

- ✓ Τόσο η Πελοπόννησος όσο και η Δυτική Ελλάδα εμφανίζουν υστέρηση ως προς τις ιδιωτικές δαπάνες R&D (σχεδόν ½ της Ελλάδας, σε όρους ποσοστού στο ΑΕΠ), η οποία αποτυπώνεται και σε χαμηλή διείσδυση εξαγωγών υψηλής τεχνολογίας.
- ✓ Ωστόσο, σημαντική ευκαιρία για την περιοχή αποτελεί η επιχειρηματική αξιοποίηση της υψηλής καινοτομίας δημοσίου τομέα στη Δυτική Ελλάδα που ξεπερνά ακόμα και τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (1,2% του ΑΕΠ, έναντι 0,6% αντίστοιχα) αντικατοπτρίζοντας κυρίως δραστηριότητα στον τομέα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Πολυτεχνική σχολή Πατρών). Θετική προς αυτή την κατεύθυνση είναι η κινητικότητα σε ιδιωτικές πρωτοβουλίες στην περιοχή με υψηλό τεχνολογικό αποτύπωμα (επιστημονικά πάρκα, κέντρα αριστείας, μονάδες παραγωγής φαρμάκων και πρώτων υλών).

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Πηγές: Έρευνα ΕΤΕ σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις

Συνδέοντας τα κομμάτια της βάσης ανάπτυξης, ενισχύεται η εξωστρέφεια και απελευθερώνεται δευτερογενές κύμα δυνάμεων στην τοπική οικονομία

- ✓ Καθένας από τους τέσσερις παραπάνω πυλώνες μπορεί να δώσει αναπτυξιακή ώθηση στην περιοχή, ενώ η παράλληλη ανάδειξή τους μπορεί να προσφέρει εκρηκτική άνοδο στην τοπική οικονομία λόγω των σημαντικών συνεργειών που προκύπτουν. Ενδεικτικά, η αναβάθμιση υποδομών στηρίζει τόσο τον τουρισμό (προσβασιμότητα) όσο και την εξαγωγική δραστηριότητα (συνδυασμένες μεταφορές), ενώ η χρήση τεχνολογίας στη γεωργική παραγωγή μπορεί να οδηγήσει σε υψηλότερης προστιθέμενης αξίας τρόφιμα. Επιπλέον, αυτή η βάση ανάπτυξης των 4 κλάδων με τη σειρά της αναμένεται να απελευθερώσει δευτερογενείς επιδράσεις σε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων (λοιπή βιομηχανία, εμπόριο, υπηρεσίες, κατασκευές) στηρίζοντας συνολικά την τοπική αλλά και την εγχώρια οικονομία.

- ✓ Κρίσιμοι καταλύτες για να ανασυσταθεί το «αναπτυξιακό παζλ» της περιοχής είναι οι επενδύσεις (επιχειρηματικές και υποδομών) και η διάθεση για συνεργασία (μεταξύ των επιχειρήσεων, ανάμεσα στις επιχειρήσεις και στον ακαδημαϊκό χώρο και στην Πολιτεία). Συνεπώς, εξαιρετικά ευοίωνο για το μέλλον είναι το γεγονός ότι τα δύο αυτά στοιχεία παρουσιάζουν, βάσει δεδομένων από τις έρευνες της ΕΤΕ*, φανερά σημάδια αφύπνισης στη χώρα μας και εμφατικά στην εν λόγω περιοχή (με σχεδόν το ½ του επιχειρηματικού τομέα να αυξάνει τις επενδύσεις του κατά την επόμενη τριετία, έναντι 1/3 για τη λοιπή Ελλάδα).

**Εξαμηνιαία έρευνα συγκυρίας ΕΤΕ για ΜμΕ*

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

DISCLAIMER

Η παρούσα έκθεση καταρτίστηκε από τη Διεύθυνση Οικονομικής Ανάλυσης της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, η οποία εποπτεύεται από την Τράπεζα της Ελλάδος και την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, και προορίζεται αποκλειστικά ως απλή αναφορά για την ενημέρωση έμπειρων και ειδικευμένων επενδυτών, οι οποίοι αναμένεται και θεωρούνται απολύτως ικανοί να λαμβάνουν επενδυτικές αποφάσεις χωρίς να βασίζονται στο περιεχόμενο της έκθεσης, δηλαδή μόνον εφόσον πραγματοποιήσουν ίδια ανεξάρτητη έρευνα σε πηγές της επιλογής τους. Η παρούσα έκθεση δεν συνιστά επενδυτική έρευνα ούτε σύσταση για έρευνα, και ως τέτοια δεν καταρτίστηκε βάσει νομικών απαιτήσεων με σκοπό τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας της επενδυτικής έρευνας. Οι πληροφορίες που περιέχονται στην παρούσα έκθεση δεν συνιστούν παροχή επενδυτικών συμβουλών και σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ή να θεωρηθούν σαν πρόταση ή προτροπή για αγορές ή πωλήσεις ή προώθηση προσφοράς ή προτροπής για αγορές ή πωλήσεις ή για συμμετοχή σε σύμβαση αναφορικά με κάθε χρεόγραφο, προϊόν, υπηρεσία ή επένδυση. Οι πληροφορίες ή οι απόψεις που περιέχονται στην παρούσα έκθεση δεν επαρκούν για να στηρίξουν μια επενδυτική απόφαση – και δεν συνιστούν δήλωση ή εγγύηση όσον αφορά τις μελλοντικές επιδόσεις οποιουδήποτε χρηματοπιστωτικού μέσου, πίστωσης, συναλλαγματικής ισοτιμίας ή άλλου μέτρου της αγοράς ή της οικονομίας. Οι επιδόσεις που έχουν σημειωθεί στο παρελθόν δεν αποτελούν αξιόπιστη ένδειξη μελλοντικών επιδόσεων. Δηλώνεται δεόντως ότι τα επενδυτικά προϊόντα ενέχουν επενδυτικούς κινδύνους, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται ο κίνδυνος απώλειας μέρους ή του συνόλου του επενδυόμενου κεφαλαίου. Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος και/ή τα συνδεδεμένα με αυτήν πρόσωπα δεν φέρουν καμία απολύτως ευθύνη για τυχόν συνέπειες (συμπεριλαμβανομένης, ενδεικτικά, της άμεσης, έμμεσης ή επακόλουθης ζημίας, της απώλειας κέρδους, και άλλων απωλειών) που προκύπτουν από τυχόν εξάρτηση ή χρήση της παρούσας έκθεσης, και δεν αναλαμβάνουν καμία νομική υποχρέωση έναντι επενδυτή που θα λάβει άμεσα ή έμμεσα την παρούσα έκθεση. Η τελική επενδυτική απόφαση πρέπει να λαμβάνεται από τον επενδυτή, και την ευθύνη για την επένδυση πρέπει να αναλάβει ο επενδυτής.

Όποια στοιχεία έχουν χρησιμοποιηθεί στην παρούσα έκθεση, έχουν ληφθεί από πηγές που θεωρούνται αξιόπιστες, αλλά δεν έχουν επαληθευτεί από ανεξάρτητο φορέα. Λόγω της πιθανότητας λάθους εκ μέρους αυτών των πηγών, η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος δεν εγγυάται για την ακρίβεια, τον επίκαιρο χαρακτήρα ή τη χρησιμότητα οποιασδήποτε πληροφορίας. Οι πληροφορίες και οι απόψεις που περιέχονται στην παρούσα έκθεση υπόκεινται σε μεταβολές χωρίς προειδοποίηση, και δεν υφίσταται υποχρέωση επικαιροποίησης των πληροφοριών και των απόψεων που περιέχονται στην παρούσα έκθεση. Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, οι συνδεδεμένες με αυτήν εταιρείες, οι εκπρόσωποί της, τα στελέχη της και/ή το προσωπικό της ή άλλα πρόσωπα που σχετίζονται με αυτήν, δεν αναλαμβάνουν καμία ευθύνη ή υποχρέωση σε σχέση με την ακρίβεια ή την πληρότητα των πληροφοριών που περιέχονται στην παρούσα έκθεση, ή για οποιαδήποτε ζημία, εν γένει, που απορρέει από τυχόν χρήση της παρούσας έκθεσης, συμπεριλαμβανομένων των επενδυτικών αποφάσεων που βασίστηκαν στην παρούσα έκθεση. Η παρούσα έκθεση δεν υποτίθεται ότι περιέχει όλες τις πληροφορίες που μπορεί να χρειάζεται ένας υποψήφιος επενδυτής. Οι αποδέκτες της παρούσας έκθεσης θα πρέπει να αξιολογούν σε ανεξάρτητη βάση τις ειδικές πληροφορίες και απόψεις που περιέχονται σε αυτήν, και να ζητούν τις συμβουλές των επαγγελματιών και οικονομικών συμβούλων της επιλογής τους σε σχέση με οποιοδήποτε επενδυτικό, οικονομικό, νομικό, επιχειρηματικό, φορολογικό, λογιστικό ή κανονιστικό ζήτημα, πριν προβούν σε οποιαδήποτε επένδυση ή πριν πραγματοποιήσουν οποιαδήποτε συναλλαγή σχετικά με πληροφορίες και απόψεις που πραγματεύεται η παρούσα έκθεση.

Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε. συνέταξε και δημοσίευσε την παρούσα έκθεση απολύτως ανεξάρτητα από οποιαδήποτε συνδεδεμένη με αυτήν εταιρεία και, ως εκ τούτου, όλες οι δεσμεύσεις, απόψεις, προβλέψεις, αξιολογήσεις ή ενδεικτικές τιμές που διατυπώνονται στις εν λόγω εκθέσεις μπορεί να διαφέρουν ουσιαστικά από τυχόν παρόμοιες εκθέσεις οι οποίες εκδίδονται από συνδεδεμένες εταιρείες, και μπορεί να βασίζονται σε διαφορετικές πηγές και μεθοδολογίες. Η παρούσα έκθεση δεν απευθύνεται σε, ούτε προορίζεται για, διανομή προς χρήση από πρόσωπα ή οντότητες που είναι πολίτες ή κάτοικοι ή έχουν έδρα σε οποιαδήποτε τοποθεσία, κράτος, χώρα ή άλλη δικαιοδοσία στην οποία η εν λόγω διανομή, δημοσίευση, διάθεση ή χρήση αντίκειται προς τους σχετικούς νόμους, κανονισμούς ή κανόνες. Η παρούσα έκθεση προστατεύεται από τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας και δεν επιτρέπεται η τροποποίηση, αναπαραγωγή ή αναδημοσίευση ή μεταβίβασή της, είτε άμεση είτε έμμεση, σε οποιοδήποτε τρίτο μέρος, εν όλω ή εν μέρει, χωρίς προηγούμενη γραπτή συγκατάθεση της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος. Όλες οι απόψεις που διατυπώνονται στην παρούσα έκθεση εκφράζουν με ακρίβεια τις προσωπικές απόψεις του συντάκτη αποκλειστικά, όσον αφορά καθένα και όλα τα θέματα που καλύπτονται. Περαιτέρω, βεβαιώνεται ότι κανένα μέρος της αποζημίωσης του συντάκτη της έκθεσης δεν είχε, ούτε έχει, ούτε θα έχει άμεση ή έμμεση σχέση με τις συγκεκριμένες θέσεις ή τις απόψεις που διατυπώνονται στην παρούσα έκθεση. Όλες οι απόψεις που διατυπώνονται στην παρούσα έκθεση εκφράζουν με ακρίβεια τις προσωπικές απόψεις του συντάκτη αποκλειστικά, όσον αφορά καθένα και όλα τα θέματα που καλύπτονται. Περαιτέρω, βεβαιώνεται ότι κανένα μέρος της αποζημίωσης του συντάκτη της έκθεσης ούτε είχε, ούτε έχει, ούτε θα έχει άμεση ή έμμεση σχέση με τις συγκεκριμένες θέσεις ή τις απόψεις που διατυπώνονται στην παρούσα έκθεση.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Εάν αποσυνθέσεις την Ελλάδα, στο τέλος θα δεις να σου απομένουν μια ελιά, ένα αμπέλι κι ένα καράβι...
... Η ιστορία της κινείται σταθερά στα ίδια μοτίβα.

Οδ. Ελύτης

Τζέση Βουμβάκη
Deputy Chief Economist
fvoumv@nbg.gr

Αθανασία Κουτούζου
Head of Entrepreneurship & Business Analysis
koutouzou.ath@nbg.gr

Νίκη Κωνσταντοπούλου
Economist
konstantopoulou.niki@nbg.gr

Ιωάννης Κρόμπας
Economist
krompas.ioannis@nbg.gr

Γεώργιος Σακκάς
Economist
sakkas.georgios@nbg.gr

Γιούρας Θεόδωρος
Economist
giouras.theo@nbg.gr

Μάριος Μιχαηλίδης
Data analyst
michailidis.marios@nbg.gr